

Cuprins

Cuvânt înainte.....	6
Introducere. Un nou „punct pe ironie”.....	7

Partea I – premisele teoretice

Capitolul I – Ironia. Profilul unui concept.....	16
1. Ironia socratică și ironia retorică.....	17
2. Ironia romantică. Modernitatea estetică.....	18
2.1 Ambreiaj filozofic.....	18
2.2. Ironia literară.....	20
3. Ironia secolului XX. Modernitatea etică.....	23
3.1. Virajul etic.....	23
3.2. Politica ironiei.....	26
3.2.1. Ironie și (trans)ideologie.....	28
3.2.2. Ironia în context totalitar.....	30
Capitolul II – Ironie. Poezie. Angajament.....	33
1. Ironie și poezie.....	34
1.1. Ironia federală.....	34
1.2. Ironia poetică.....	36
2. Intermezzo argumentativ: poezia tranzitivă.....	38
3. Poezie și angajament.....	42
3.1. Experiența poetică a războiului.....	42

3.2. Poezie și angajare în perioada comunistă.....	44
3.3. Angajarea poeziei ironice.....	48

Partea a II-a – demersul exegetic

Capitolul III – Politica ironiei poetice în poezia românească scrisă în perioada comunistă.....53

1. Politica ironiei poetice.....	54
2. ... în poezia românească scrisă în perioada comunistă.....	60
2.1. Ironia poetică a generației războiului.....	65
2.1.1. Ironia etică (I) – angajarea în raport cu realitatea războiului.....	66
2.1.1.1. Geo Dumitrescu.....	66
2.1.2. Ironia sortii – angajarea militantă.....	73
2.1.2.1. Geo Dumitrescu, Eugen Jebeleanu, Nina Cassian.....	73
2.1.3. Ironia etică (II) – angajarea în raport cu realitățile comuniste.....	80
2.1.3.1. Eugen Jebeleanu.....	80
2.1.3.2. Nina Cassian.....	88
2.1.4. Concluzii preliminare.....	93
2.2. Ironia poetică a generației postbelice.....	96
2.2.1. „Ș aizeciș tii” – ironia etică și dominantă lirică.....	99
2.2.1.1. Marin Sorescu.....	99
2.2.1.2. Ana Blandiana.....	108
2.2.1.3. Adrian Păunescu.....	117

2.2.1.4. Ioanid Romanescu.....	125
2.2.1.5. Nicolae Prelipceanu.....	131
2.2.2. „Ş aptezeciş tii” – atacul etic ş i actul disident.....	135
2.2.2.1. Mircea Dinescu.....	135
2.2.2.2. Dorin Tudoran.....	143
2.2.3. „Optzeciş tii” – ironia etică ş i autoreferenţ ialitatea postmodernă.....	147
2.2.3.1. Matei Viş niec (<i>et alii</i>).....	151
2.2.3.2. Magda Cârneci.....	157
2.2.3.3. Mariana Marin.....	160
2.2.4. Concluzii preliminare	165
Concluzie. Graniţ a ca stare de graţ ie.....	170
Bibliografie.....	179
Anexe.....	198

Cuvinte cheie: ironie, poezie, angajament, comunism, subversiune, disidență, etic, politic, generația războiului, generația postbelică.

Rezumat

Precedată de un **cuvânt înainte** și de o **introducere** menită să contureze problematica generală a lucrării, **prima parte** a acesteia deschide cadrul teoretic al discuției cu **un capitol** dedicat conceptului de ironie, de la înțelesul său original negativ, de ipocrizie, la conotația pozitivă primită odată cu atribuirea procedurii de către Platon lui Socrate, la acceptiunea sa de tehnică retorică impusă cu succes în aceeași perioadă și perpetuată, ca manifestare dominantă, până la începutul secolului al XIX-lea, când ironia este reappropriată filozofic de către romanticii germani dobândind, totodată, o valoare literară. Considerând că propagarea mecanismului ironic în literatură marchează intrarea conceptului în etapa modernității sale estetice, demersul evidențiază caracterul elitist și idealist al ironiei romantice, înțelesă ca raport reflexiv întreținut cu creația, și urmărește diacronic abandonarea acestei semnificații odată cu pătrunderea ironiei într-o nouă etapă: cea a modernității etice. Este vorba de o tranziție plasată la începutul secolului XX, sub impactul Primului Război Mondial, eveniment istoric ce determină democratizarea ironiei, care devine accesibilă tuturor în baza aceluiași trăiri. Pornind de la noua funcționalitate a ironiei, de raportare lucidă la viață, analiza vizează modul în care, după conversia etică, desăvârșită la ieșirea din cel de-Al Doilea Război Mondial, ironia ia o coloratură politică în contextul aparte al regimului comunist imediat instaurat în statele est-europene. Lucrarea surprinde, astfel, modul în care, după democratizarea sa în urma celor două conflagrații mondiale, ironia ajunge să se impună în literatura reprezentativă a acestor societăți ca practică democratizantă. Interesată de caracterul transideologic al ironiei, în același timp marcă de superioritate și apanaj al minorității, cercetarea încearcă să reveleze factorii care au determinat proliferarea acesteia în *poezia* scrisă în perioada comunistă.

În acest sens, cel de-**al doilea capitol** al primei părți are ca obiectiv major deconstruirea unor prejudecăți ce stipulează incompatibilitatea fundamentală a poeziei atât cu noțiunea de ironie, cât și cu cea de angajament. Explicarea modului în care tensiunea dintre profunzimea metaforică a poeziei și schematicismul antifrastic al ironiei este rezolvată la jumătatea secolului trecut (permițând osmoza acestor două concepte care, până atunci, se excludeau reciproc pe linia unei gândiri conform căreia poezia sugerează unicul, în vreme ce ironia favorizează multiplul) este urmată de o secvență consacrată relației poeziei cu conceptul de angajament. Astfel, lucrarea trece în revistă trei tipuri de angajare a poeziei față de prezentul istoric – angajarea *în pofida* acestuia (specifică poeziei reflexive), angajarea *în vederea* acestuia (exemplificată de poezia militantă) și angajarea *în relație cu acesta* (proprie poeziei tranzitive) – pentru a insista, ulterior, asupra angajării poeziei tranzitive, prin intermediul ironiei, în relație cu realitățile regimului comunist.

În cea de-**a doua parte** a tezei, gândită sub forma unui singur capitol, dialectica subversivă a ironiei, ce presupune revolta etică împotriva puterii totalitare și eschiva simultană pe considerente estetice, este observată cu aplicație la poezia românească scrisă sub comunism (1948-1989). Asumând paradoxul implicit acestui angajament al poeziei ironice împotriva regimului – căci angajarea presupune tocmai ceea ce dialectica fără sinteză a ironiei respinge cu obstinție: asumarea *unei* direcții – interpretarea își tratează, în cazul literaturii române, ca expresie a unei duble neputințe: de a vorbi deschis despre realitatea politică a epocii, dar și de a o trece sub tăcere. Angajarea prin ironie față de contextul istoric este urmărită, astfel, atât în operele generației războiului (**Geo Dumitrescu, Eugen Jebeleanu, Nina Cassian**), cât și în cele ale generației postbelice, după cum urmează: generația '60 (**Marin Sorescu, Ana Blandiana, Adrian Păunescu, Ioanid Romanescu, Nicolae Prelipceanu**), promoția '70 (**Mircea Dinescu, Dorin Tudoran**) și generația '80 (**Matei Vișniec, Magda Cârneci, Mariana Marin**).

Insistând asupra unor repere cronologice, exegeza încearcă să surprindă momentul apariției ironiei etice în poezia românească, precum și devenirea acestei practici într-o poezie confruntată permanent cu cenzura. Este problematizată, de aceea, democratizarea ironiei ca urmare a impactului Primului Război Mondial asupra mentalului colectiv și manifestarea acestei democratizări a procedurii abia la ieșirea din cel de-Al Doilea

Război Mondial, concomitent cu dezvoltarea unei direcții poetice tranzitive în rândul poezii lor reunite în revista „Albatros”. Angajarea etică, prin ironie, în raport cu realitatea războiului, ilustrată exemplar de Geo Dumitrescu, e prezentată ca răspuns complementar celui dat de poezii Cercului Literar de la Sibiu, prin angajamentul lor estetic, aceluiași în context al dictaturii de dreapta din prima jumătate a deceniului cinci. Analiza ironiei poetice a lui Geo Dumitrescu ține cont de schimbarea climatului politic odată cu instalarea dictaturii de stânga în România, precum și de angajarea militantă a poetului, alături de colegii săi de generație, în vederea concretizării idealurilor socialiste. Modul în care elanul antirăzboinic (și, deci, antifascist) se convertește treptat, în versurile acestor poezii, într-un atac împotriva comunismului „pacifist” servește identificării unui numitor comun al ironiei generației războiului.

Explorarea fenomenului ironiei etice la adresa regimului comunist continuă cu poezia generației postbelice, însă elată nu de promisiunile utopice cărora le-au căzut victime scriitorii generației anterioare, ci de liberalizarea culturală făgăduită începând cu 1965 și curmată brusc de tezele din iulie 1971, prin care conducătorul suprem avea să impună reideologizarea literaturii. Afirmată în anii acestui „dezgheț” ideologic și recuperând, tocmai de aceea, sursele lirismului interbelic, generația '60 e posibil să pară o alegere nejustificată în rama acestui demers, în măsura în care ironia etică e incompatibilă cu lirismul. Printre obiectivele lucrării de față se numără, însă, explicarea modului în care această ironie se propagă în poezia românească, în ciuda modelului estetic dominant al anumitor generații de scriitori, ca reacție existențială la enormitățile sistemului totalitar. După descinderea în poezia disidenților promoției '70, depistarea unei ironii etice în poezia generației '80 pune, din nou, cercetarea în dificultate, dată fiind încadrarea poezii lor optzeciști în curentul postmodernist. Perpetuarea ironiei moderne referențiale în poezia unei generații ce promovează ardent principiul autereferențialității postmoderne are, în ultimă instanță, rolul de a prelungi interogația asupra urgenței angajării etice a scriiturii într-o epocă în care realitatea refuză efectiv să se lase pusă între paranteze.

Delimitat de două seturi de **concluzii preliminare**, acest ultim capitol al tezei testează și, în ultimă instanță, recunoaște legitimitatea ipotezei conform căreia este posibilă *circumscrierea unei paradigme a ironiei etice în poezia românească scrisă în*

perioada comunistă, ca modalitate particulară de angajare a unui număr deloc neglijabil de scriitori în raport cu contextul istoric căruia îi aparține. Pornind de la observația că ironia are atât o latură logică, de transmitere a unui sens contrar celui exprimat, cât și o dimensiune axiologică, de evaluare a obiectului persiflat, care trădează o aspirație fără excepție idealistă, studiul nu abordează noțiunea ca simplu mod de discurs, ci ca viziune asupra lumii. El semnalează, astfel, existența a unui angajament critic al poetilor români față de lumea comunistă, fundamental diferit de cele două tipuri de angajament (militant și estetic) vehiculate până acum în studiile de profil. Prin aceasta, lucrarea se expune unei noi serii de dificultăți etico-morale pe care le anticipează, totuși, încercând să le puncteze în **concluzia finală**.

Discuția se concentrează, în cele din urmă, asupra posibilității de a-i atribui angajamentului poetic prin ironie valoarea unui gest eroic în condițiile în care termenul de eroism a generat deja, raportat la perioada comunistă, controverse interminabile, începând cu eroismul estetic al angajării scriitorilor în pofida realului și terminând cu antieroisumul angajării lor militante. La finalul acestei interogații, angajamentul poetului ironic, apreciat și condamnat pentru curajul, respectiv futilitatea gestului de a fi rupt tăcerea, respectat și blamat pentru balansul său între invectiva etică și reculul în estetic, rămâne o acțiune morală, în măsura în care moralitatea ironiei este o moralitate a inteligenței ei. Moral, căci inteligent, poetul funambul cultivă indecidabilitatea sensului, înțelegând foarte bine că libertatea nu e posibilă decât în dezordinea protestului însuși. Dincoace de el, pândește vina refugiului estetic, dincolo, consecințele implicării etice. Între aceste două direcții, poetul alege ironia, adică granița ca stare de grație.